

Na osnovu člana 44 stav 2 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Službeni list CG", br. 40/10, 46/10 i 06/13) i člana 57 stav 2 Zakona o bankama („Službeni list CG“, br.17/08 i 44/10), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 29. novembra 2013. godine, donio je

O D L U K U

o izmjenama i dopunama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama

Član 1

U Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama ("Službeni list CG", br. 22/12 i 55/12) u članu 6 stav 2 mijenja se i glasi:

“Banka je dužna da prati ukupnu strukturu i kvalitet kreditnog portfolia, kreditni rizik koji proizilazi iz ukupnog kreditnog portfolia, kao i rizike vezane za pojedinačne kredite i transakcije.”

Stav 8 briše se.

Član 2

Poslije člana 6 dodaju se dva nova člana koji glase:

“Postupanje sa nekvalitetnim kreditima

Član 6a

Pri praćenju strukture i kvaliteta kreditnog portfolia i kreditnog rizika koji proizilazi iz kreditnog portfolia, banka je dužna da posebnu pažnju posveti nekvalitetnim kreditima.

Nekvalitetnim kreditom, u smislu ove odluke, smatra se kredit koji je banka primjenom kriterijuma za klasifikaciju aktive iz ove odluke, klasifikovala u klasifikacionu kategoriju “C”, “D” i „E“.

Banka je dužna da razvije sveobuhvatnu strategiju postupanja sa nekvalitetnim kreditima za period od tri godine i utvrđuje godišnje operativne ciljeve vezane za smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita (u daljem tekstu: operativni ciljevi).

Banka je dužna da dostavlja Centralnoj banci:

- 1) strategiju postupanja sa nekvalitetnim kreditima, kao i njene izmjene i/ili dopune, u roku od osam dana od dana usvajanja;
- 2) operativne ciljeve, do 31. januara u godini za koju se utvrđuju operativni ciljevi.

Smjernice za izradu strategije za postupanje sa nekvalitetnim kreditima, utvrđivanje operativnih ciljeva i sprovođenje finansijskog restrukturiranja sadržane su u Prilogu 2 koji čini sastavni dio ove odluke.

Izveštavanje o realizaciji operativnih ciljeva

Član 6b

Banka je dužna da priprema i dostavlja Centralnoj banci kvartalne izvještaje o realizaciji operativnih ciljeva iz člana 6a stav 3 ove odluke.

Izveštaj iz stava 1 ove odluke banka priprema na obrascu I-OC datom u Prilogu 3 koji čini sastavni dio ove odluke i dostavlja ga Centralnoj banci u elektronskoj formi, u roku od 20 dana od isteka kvartala na koji se izvještaj odnosi.

Ako iz izvještaja iz stava 2 ovog člana proizilazi da postoje značajne razlike između realizovanih aktivnosti i utvrđenih operativnih ciljeva, Centralna banka će zahtijevati od banke da preduzme dodatne organizacione ili druge mjere koje su neophodne za poboljšanje upravljanja kreditnim rizikom koji proizilazi iz portfolia nekvalitetnih kredita.”

Član 3

U čl. 7, 42 i 44 riječi “nekvalitetne aktive” zamjenjuju se riječima “nekvalitetnih kredita”.

Član 4

Banke su dužne da usvojene strategije za postupanje sa nekvalitetnim kreditima za period 2014–2017 godine i operativne ciljeve za 2014. godinu dostave Centralnoj banci najkasnije do 15. marta 2014. godine, a izvještaj o ostvarivanju operativnih ciljeva za period januar- mart 2014. godine do 30. aprila 2014. godine.

Član 5

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

SAVJET CENTRALNE BANKE CRNE GORE

O. br. 0101-4014/50-4
Podgorica, 29. 11.2013. god.

**PREDSJEDAVAJUĆI
G U V E R N E R,**
mr Milojica Dakić s.r.

Postupanje banaka sa nekvalitetnim kreditima

1. Uvod

Ovaj prilog sadrži smjernice za izradu strategija banaka za postupanje sa nekvalitetnim kreditima, definisanje operativnih ciljeva vezanih za smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita i sprovođenje finansijskog restrukturiranja.

2. Strategija i operativni ciljevi

2.1. Strategija za postupanje sa nekvalitetnim kreditima. Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama propisana je obaveza bankama da usvoje strategiju za postupanje sa nekvalitetnim kreditima.

Pri izradi strategije za postupanje sa nekvalitetnim kreditima banka treba da ima uzme u obzir:

- 1) opciju "oporavka" nekvalitetnih kredita (u daljem tekstu: opcija "oporavka"), koja se može primijeniti na nekvalitetne kredite za koje banka ocjenjuje da se mogu vratiti u status kvalitetne aktive (klasifikacione grupe "A" i "B"), održivim finansijskim restrukturiranjem;
- 2) opciju "prinudnog rješavanja" nekvalitetnih kredita (u daljem tekstu: opcija "prinudnog rješavanja"), koja se može primijeniti na nekvalitetne kredite za koje banka ocjenjuje da se ne mogu vratiti u status kvalitetna aktive i koji su zbog toga opredijeljeni za krajnju naplatu;
- 3) nivo raspoloživih rezervi koji može da podrži eventualna umanjena iznosa potraživanja u postupku rješavanja problema nekvalitetnih kredita;
- 4) procijenjeno oslobađanje rezervacija nakon uspješnog završetka procesa restrukturiranja i povraćaja nekvalitetnog kredita u status kvalitetne aktive;
- 5) projektovanje vremenskih okvira za sprovođenje opcije "oporavka", odnosno "prinudnog rješavanja";
- 6) potencijalne rizike ili smetnje za blagovremeno sprovođenje aktivnosti za rješavanje problema nekvalitetnih kredita;
- 7) potrebu definisanja ključnih indikatora efekata preduzetih mjera, koji treba da se poštuju u postupku sprovođenja strategije za postupanje sa nekvalitetnim kreditima.

2.2. Operativni ciljevi. U cilju efikasnijeg rješavanja problema nekvalitetnih kredita, banka treba da, na bazi usvojene strategije za postupanje sa nekvalitetnim kreditima, definiše interne operativne ciljeve vezane za smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita. Te ciljeve banka utvrđuje uzimajući u obzir nivo nekvalitetnih kredita koji je specifičan za tu banku, tekuću operativnu sposobnost lica koja se bave pitanjima nekvalitetnih kredita i potrebu da se aranžmani za oporavak preispituju na bazi kriterijuma održivosti.

Operativnim ciljevima se obuhvataju ciljevi koje banka namjerava da ostvari po pitanju rokova za sprovođenje pojedinih aktivnosti u postupku rješavanja problema nekvalitetnih kredita, kao i po pitanju određenih efekata preduzetih aktivnosti, a naročito:

- 1) rokovi u kojima će krediti koji su u statusu nekvalitetnih kredita, kao i krediti koji tokom godine za koju se utvrđuju operativni ciljevi steknu taj status, biti raspoređivani u kategorije kredita na koje će se primjenjivati opcija “oporavka” i opcija “prinudnog rješavanja”;
- 2) rokovi u kojima će za kredite koji budu opredijeljeni za opciju “oporavka” biti definisane moguće mjere za restrukturiranje (produženje roka vraćanja, smanjenje glavnice ili kamate, pribavljanje dodatnog kolaterala i dr.);
- 3) rokove u kojima će banka, nakon definisanja mogućih mjera za restrukturiranje, započeti pregovore sa dužnikom i okončati postupak restrukturiranja (zaključenjem ugovora o restrukturiranju, ili odustankom od restrukturiranja);
- 4) nivo uspješnosti restrukturiranja, pod kojim se podrazumjeva ciljani procentualni iznos uspješnih aranžmana za restrukturiranje kredita u odnosu na ukupno zaključene aranžmane o restrukturiranju čija je realizacija u toku, pri čemu se uspješnim aranžmanom restrukturiranja smatraju:
  - aranžmani restrukturiranja zasnovani na planu finansijskog restrukturiranja koji su prihvatili banka i korisnik kredita, uključujući i dobrovoljno finansijsko restrukturiranje izvršeno u skladu sa posebnim zakonom, ako korisnik kredita ne kasni u izvršavanju novoutvrđenih obaveza, ili kasni najduže do 60 dana,
  - aranžmani restrukturiranja zasnovani na planu reorganizacije koji je usvojen u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, ako korisnik kredita u potpunosti izvršava obaveze, u skladu sa usvojenim planom reorganizacije;
- 5) rokovi u kojima će za kredite koji su opredijeljeni za opciju “prinudnog rješavanja” biti preduzete odgovarajuće mjere (pokretanje sudskog postupka, prodaja potraživanja, realizacija kolaterala i dr.);
- 6) nivo nekvalitetnih kredita za koje će u tekućoj godini biti okončan postupak “prinudnog rješavanja”;
- 7) nivo namirenja potraživanja banke koji će biti ostvaren u tekućoj godini, korišćenjem opcije “prinudnog rješavanja”.

2.3. Segmentiranje portfolia nekvalitetnih kredita. Bankama se preporučuje da izvrše segmentiranje portfolia nekvalitetnih kredita i utvrde posebne aranžmane za planiranje aktivnosti i praćenje svakog relevantnog segmenta portfolia nekvalitetnih kredita. Zavisno od specifičnosti svake banke, mogu se koristiti različiti kriterijumi za segmentiranje. Na primjer, banka može koristiti visinu potraživanja kao kriterijum za određivanje odgovarajućeg broja relevantnih segmenata.

3. Održivo finansijsko restrukturiranje

3.1. Izbor opcije “oporavka”. Izbor opcije “oporavka” nekvalitetnih kredita bazira se na procjeni održivosti finansijskog restrukturiranja.

Održivim finansijskim restrukturiranjem se može smatrati restrukturiranje koje će obezbijediti da dužnik iz svojih operativnih prihoda i likvidnih sredstava koja će pribaviti prodajom imovine i/ili na drugi način, blagovremeno ili sa manjim kašnjenjem ispunjava originalne ili u postupku restrukturiranja izmijenjene finansijske obaveze.

Restrukturiranje treba da poboljša izgled banke za povraćaj glavnice i kamate i da bude usklađeno sa zdravim bankarskim i računovodstvenim praksama. Banka treba da razmotri mogućnost finansijskog restrukturiranja nakon izvršene analize finansijske

sposobnosti korisnika kredita, moguće podrške od strane garanta i izvršene realne procjene vrijednosti kolaterala.

Aranžmani restrukturiranja treba da budu urađeni tako da obezbjeđuju da banka maksimalno iskoristi raspoložive mogućnosti za namirenje svog potraživanja, a da istovremeno sposobnost korisnika kredita da uredno servisira dugove bude održiva.

Finansijsko restrukturiranja treba da bude zasnovano na:

- 1) razumnoj politici restrukturiranja, kojom se uspostavljaju adekvatni rokovi i planovi otplate kredita i dozvoljava banci da plan izmijeni ukoliko se pokaže da novougovoreni rokovi za otplatu nijesu održivi;
- 2) dobro osmišljenom planu restrukturiranja za svaki pojedinačni kredit, zasnovanom na analizi finansijskih informacija o korisniku kredita i eventualnog garanta i kvalitetu kolaterala, uzimajući u obzir:
  - tekuće, sveobuhvatne finansijske podatke o korisniku kredita, njegovim poslovnim aktivnostima i garantima,
  - procjenu vrijednosti kolaterala,
  - analizu i definisanje odgovarajućih mjera finansijskog restrukturiranja (novi rokovi otplate, smanjenje glavnice ili kamate, promjene u kvalitetu i vrijednosti kolaterala i dr.),
  - odgovarajuću pravnu dokumentaciju koja omogućava eventualne promjene rokova za vraćanje kredita;
- 3) analizi održivosti ukupnih dugova korisnika kredita, koja odražava realnu projekciju rashoda korisnika kredita i garanta (ukupni dug predstavlja zbir finansijskih obaveza korisnika kredita, odnosno garanta, uključujući i potencijalne obaveze);
- 4) mogućnosti praćenja finansijskih performansi korisnika kredita i garanta tokom realizacije aranžmana restrukturiranja;
- 5) realnoj procjeni da će, u slučaju privremenog odlaganja plaćanja kamate ili glavnice, dužnik steći veću sposobnost da nakon isteka dogovorenog roka privremenog odlaganja u cjelosti otplati iznos duga;
- 6) internom sistemu ocjene kredita koji tačno i dosljedno odražava rizik sadržan u aranžmanu za restrukturiranje.

3.2. Mjere za održivo finansijsko restrukturiranje. Mjere koje treba da obezbijede održivo finansijsko restrukturiranje su različite i izbor konkretnih mjera zavisi od njihove primjenljivosti i uticaja na uspješnost restrukturiranja određenog kreditnog potraživanja. Aranžman finansijskog restrukturiranja može da obuhvati jednu ili više mjera finansijskog restrukturiranja, kao što su, na primjer:

- 1) produžetak roka otplate za glavicu i/ili za kamatu;
- 2) smanjenje kamatne stope na odobreni kredit;
- 3) preuzimanje potraživanja koje korisnik kredita ima prema trećem licu, na ime potpune ili djelimične naplate kredita;
- 4) smanjenje iznosa duga, glavnice ili kamate;
- 5) zamjena postojećeg ili postojećih kredita novim kreditom (obnavljanje kredita);
- 6) otkup dužnikovih potraživanja;
- 7) pribavljanje dodatnog kolaterala od dužnika ili trećih lica;
- 8) konverzija potraživanja u kapital;
- 9) poravnanje.

3.3. Procjena kreditne sposobnosti korisnika kredita. Primarna pažnja pri razmatranju konkretnog aranžmana za restrukturiranje treba da se posveti analizi sposobnosti korisnika da nakon restrukturiranja blagovremeno vraća kredit. Faktori koji utiču na ovu analizu su spremnost i sposobnost korisnika kredita da vraća kredit u razumnim rokovima i u skladu sa potencijalom novčanih tokova koji se generiše iz njegovih poslovnih aktivnosti ili kolaterala.

Pri analizi sposobnosti otplate korisnika kredita koji je privredni subjekat, naročito se uzimaju u obzir:

- 1) karakteristike, ukupno finansijsko stanje i istorijski podaci o korisniku kredita u pogledu plaćanja obaveza;
- 2) priroda i nivo zaštite koji obezbjeđuju novčani tokovi iz poslovnih aktivnosti ili kolaterala u odnosu na ukupne obaveze korisnika kredita;
- 3) tržišni uslovi koji mogu da utiču na buduću otplatu i potencijalne novčane tokove iz poslovanja.

Ocjena banke o održivosti servisiranja duga treba da se bazira na procjeni sposobnosti korisnika kredita da ispunjava svoje obaveze nakon sprovedenog restrukturiranja, imajući u vidu istorijske i tekuće podatke o njegovoj finansijskoj poziciji, kao i razumne projekcije prihoda i rashoda.

Pri procjeni tekućih i budućih prihoda i rashoda korisnika kredita treba da budu zadovoljeni sljedeći osnovni zahtjevi:

- 1) procjena tekućih finansijskih mogućnosti korisnika kredita treba da bude bazirana na iznosima prihoda i rashoda koji se mogu provjeriti;
- 2) banka treba da je uvjerena i može da pokaže da je primijenjen adekvatan nivo konzervativnosti pri procjeni varijabilnih elemenata prihoda koji su uzeti u obzir (npr. varijabilni elementi prihoda od zakupnina i slično ne treba da budu uzeti u obzir, kako bi se uvažila mogućnost da oni neće biti realizovani);
- 3) buduće povećanje prihoda treba da bude uzeto u obzir samo kada postoji valjan razlog za očekivanje da će se to povećanje i realizovati. Banka treba da je uvjerena i može da pokaže da je prilikom razmatranja stepena budućeg rasta prihoda primijenjen adekvatan nivo konzervativnosti. Pretpostavljena povećanja prihoda treba da budu usklađena sa stanjem u određenoj grani/sektoru kojoj pripada korisnik kredita i tržištu na kojem posluje i po potrebi ih treba umanjiti kako bi se reflektovao rizik da prihodi neće biti u potpunosti realizovani;
- 4) pri procjeni nivoa rashoda korisnika kredita banka treba da uzima u obzir vjerovatni budući porast rashoda, primjenjujući adekvatan nivo konzervativnosti;
- 5) ako se pri procjeni uzima u obzir smanjenje budućih i specifičnih rashoda, banka treba da je uvjerena i može da pokaže da je pri razmatranju nivoa tih umanjenja primijenjen konzervativan pristup;
- 6) kada se, kao dio aranžmana restrukturiranja, od korisnika kredita zahtijeva da smanji nivo rashoda kako bi mogao da vrši otplatu duga, banka treba da je uvjerena i može da pokaže da su ta umanjenja moguća i praktično izvodljiva tokom primjene revidiranog rješenja, kao i da ta umanjenja neće stvoriti nerazuman teret za korisnika kredita;
- 7) kada se, kao dio aranžmana restrukturiranja, od korisnika kredita zahtijeva ubrzana otplata kredita, banka treba da bude uvjerena da postoji dobar razlog za očekivanje da korisnik kredita može da ispuni takvu obavezu.

Sposobnost banke da adekvatno procijeni novčane tokove, rashode i mogućnost servisiranja dugova korisnika kredita, zavisi od mogućnosti pristupa aktuelnim, blagovremenim i tačnim informacijama o poslovanju korisnika kredita. Banka treba da prikuplja podatke o finansijskom stanju korisnika kredita, njegovoj aktivi, kapitalu, pasivi, operativnim i poslovnim izgledima i prihodima, kako bi mogla da izvrši valjanu procjenu njegovog finansijskog stanja i održivosti, u mjeri u kojoj su ti podaci potrebni da bi se razmotrile i pripremile opcije za finansijsko restrukturiranje. Saradnja korisnika kredita pri pružanju aktuelnih, tačnih, blagovremenih i kompletnih podataka i informacija, u cilju stvaranja uslova za adekvatnu ocjenu poslovanja korisnika kredita, jedan je od ključnih faktora za odlučivanje banke o tome da li treba da pristupi restrukturiranju.

3.4. Procjena vrijednosti kolaterala. Pri analizi kreditnog rizika kolateral se tretira kao značajan sekundarni izvor otplate kredita. Banka treba da prati i ažurira tekuće procjene vrijednosti kolaterala (da pribavi izvještaj od nezavisnog procjenjivača), kako bi se obezbijedilo da pretpostavke i zaključci vezani za otplatu kredita budu realni. Za namjene finansijskog restrukturiranja, procjenu vrijednosti kolaterala treba ponovo izvršiti ako je posljednja procjena starija od šest mjeseci, računajući od dana početka pregovora o restrukturiranju. Kolateral treba da se procjenjuje na osnovu tekućih tržišnih cijena i uslova, vodeći računa o vrsti kolaterala i posebnim faktorima koji opredjeljuju vrijednost te vrste kolaterala na tržištu.

3.5. Podrška od strane garanta. Podrška koju pružaju garanti može biti značajan faktor prilikom opredjeljivanja banke da pristupi restrukturiranju kredita. Postojanje garancije finansijski odgovornog garanta može da poboljša izgleda za otplatu dugova i može da bude osnov za povoljniju klasifikaciju određenog kredita.

Garant se može smatrati finansijski odgovornim ako:

- 1) je finansijski sposoban i spreman da obezbijedi podršku za namirenje potraživanja;
- 2) je garancija adekvatna, jer može da obezbijedi podršku za otplatu dugova, u cjelosti ili djelimično, u toku preostalog trajanja kredita;
- 3) garancija zadovoljava uslove po pitanju forme i realizacije.

Banka treba da pribavi dovoljno informacija o garantu (npr. opšte finansijsko stanje, prihodi, likvidnost, novčani tokovi, potencijalne obaveze i drugi relevantni faktori), uključujući i njegov kreditni rejting, ako postoji, kako bi se pokazala njegova finansijska sposobnost da ispunji obavezu. Ova procjena uključuje i razmatranje ukupnog broja i iznosa datih garancija, kako bi se procijenilo da li garant ima finansijsku sposobnost da pokrije postojeće potencijalne obaveze. Takođe, banka treba da razmotri da li je garant u ranijem periodu pokazivao spremnost da ispunjava sve obaveze i da li ima dovoljno ekonomskog motiva da u slučaju problema sa otplatom kredita ispunji preuzetu obavezu. Značajan indikator spremnosti garanta da ispunjava obaveze može biti i podatak o tome da li je obavezu po nekoj ranijoj garanciji garant izvršio dobrovoljno, ili je izvršenje te obaveze rezultat sudskog postupka, ili drugog postupka koji je sproveo davalac kredita radi prinudnog izvršenja obaveza po garanciji.

--	--

PRILOG 3

Naziv banke / sjedište

Obrazac I-OC

**IZVJEŠTAJ
o realizaciji operativnih ciljeva za nekvalitetne kredite**

Za period januar - _____ 20__godine

Red br.	Opis	Stanje na kraju prethodne godine	Stanje na kraju kvartala	%
		1	2	3
1.	Nekvalitetni krediti (NPL)			
2.	NPL opredijeljen za opciju "oporavka"			u odnosu na ukupni NPL (red 1. kolona 2)
3.	NPL opredijeljen za opciju "oporavka", za koji je banka pripremila rješenja za oporavak			u odnosu na NPL (red 2 kolona 2)
4.	NPL opredijeljen za opciju "oporavka", za koji banka vodi pregovore sa dužnikom			u odnosu na NPL (red 3 kolona 2)
5.	NPL za koji je zaključen aranžman o restrukturiranju			u odnosu na NPL (red 3 kolona 2)
6.	Uspješni aranžmani o restrukturiranju*)			u odnosu na NPL (red 4 kolona 2)
7.	NPL opredijeljen za opciju "prinudnog rješavanja"			u odnosu na ukupni NPL (red 1 kolona 2)
8.	NPL opredijeljen za opciju "prinudnog rješavanja" za koji je u toku odgovarajući postupak naplate potraživanja			u odnosu na NPL (red 7 kolona 2)
9.	NPL opredijeljen za opciju "prinudnog rješavanja" za koji je okončan postupak rješavanja			u odnosu na NPL (red 7 kolona 2)
10.	Iznos potraživanja koji je naplaćen korišćenjem opcije "prinudnog rješavanja"			

/Ime i prezime/potpis/br. tel. ovašćenog lica/
_____**NAPOMENA:**

*) Uspješnim aranžmanima za restrukturiranju (red 6.) smatraju se: aranžmani restrukturiranja zasnovani na planu finansijskog restrukturiranja koji su prihvatili banka i korisnik kredita, uključujući i dobrovoljno restrukturiranje sprovedeno u skladu sa posebnim zakonom, ako korisnik kredita ne kasni u izvršavanju novoutvrđenih obaveza, ili kasni najduže do 60 dana, kao i aranžmani restrukturiranja zasnovani na planu reorganizacije koji je usvojen u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, ako korisnik kredita u potpunosti izvršava obaveze, u skladu sa usvojenim planom reorganizacije.